

Новицька О. А.,

доцент кафедри грецької мови та перекладу
Маріупольського державного університету

СКОРОЧЕННЯ В РОМАНАХ ДЕНА БРАУНА “THE LOST SYMBOL” І “THE DA VINCI CODE” ТА ЇХ ПЕРЕДАВАННЯ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ

Анотація. У статті досліджуються закономірності й способи перекладу стилеутворювальних мовних засобів. Проаналізовано особливості їх уживання в романах автора. З'ясовано тематичні категорії аббревіатур. Виявлено своєрідність письменницької манери письменника.

Ключові слова: скорочення, акронім, аббревіатура, трансформація, елімінація, переклад, ідіостиль, термін, конверсія, графічна форма.

Постановка проблеми. Відтворення індивідуального стилю письменника є однією з ключових проблем перекладу художніх творів і сучасного перекладознавства. Актуальність дослідження також визначається важливістю адекватності інтерпретації елементів авторського стилю для правильного сприйняття і створення позитивного естетичного впливу на читача художнього твору. Подібні твори поступово стають предметом мовностилістичного аналізу, що призводить до постановки нових завдань перед стилістикою, фундаментальні основи якої склалися в другій половині ХХ століття. Не менш складні завдання постають у зв'язку із зазначеними змінами в літературній індустрії перед практиками й теоретиками перекладу. Дослідження перекладацької стратегії в роботі із творами Дена Брауна як творами з особливою жанровою специфікою є унікальним предметом, що потребує ретельного наукового аналізу.

Аспекти авторського стилю розглядаються в роботах вітчизняних і зарубіжних учених-лінгвістів. Так, В. Волошук займалася проблемою понятійного визначення індивідуального стилю автора; О. Мусієнко вивчала ідіостиль кризь призм прийоми перекладу; свій внесок у дослідження авторського стилю зробили Ю. Караулов, В. Кухаренко, В. Григор'єв, В. Леденцова, Д. Ліхачов, О. Северська, Ю. Лотман, В. Виноградов, Р. Якобсон, Ю. Тинянов, М. Бахтін, В. Жирмунський.

Мета статті полягає у визначенні основних лексичних, синтаксичних і стилістичних особливостей скорочень творів Д. Брауна “The Lost Symbol” (2009) і “The Da Vinci Code” (2004), грекомовного та україномовного перекладів Христоса Капсаліса й Анжели Кам'янець.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- дослідити закономірності і способи перекладу стилеутворювальних мовних засобів;
- проаналізувати особливості їх уживання в романах автора;
- з'ясувати тематичні категорії аббревіатур;
- виявити своєрідність письменницької манери письменника.

Виклад основного матеріалу дослідження. Скорочення здатні передавати не лише предметно-логічну інформацію, а й особистісні установки, ціннісні орієнтації, наміри, особливості світобачення та світосприйняття мовної особистості [1, с. 8].

Скорочення в тексті художнього твору надають йому певну технологічність і наукову спрямованість, як результат, надають тексту більш переконливого й беззаперечного характеру [2, с. 30]. Вищезазначене можна вважати причиною того, що Ден Браун досить часто використовує скорочення в текстах аналізованих романів. Ліпгарт пропонує й інше пояснення частотного використання аббревіатур, зокрема професійна звичка Дена Брауна, оскільки для того, щоб надати публіцистичному повідомленню солідності й значущості, журналісти часто наповнюють його скороченнями і термінами [2, с. 34].

Скорочення, що зустрічаються в досліджуваних романах, є ініціальними. Скорочення, які включають акроніми належать до спеціалізованої або професійної термінології, а тому є ускладнюючим фактором виконання перекладу. Адекватне розуміння ініціального скорочення та його переклад неможливі без використання спеціальних словників скорочень. Для правильного трактування скорочень необхідно використовувати кілька спеціалізованих словників різних сфер наукового знання [3, с. 139].

Абревіатури в художньому тексті вимагають точності їх уживання, оскільки, якщо буде допущена помилка, читач засумнівається в достовірності розповіді загалом [2, с. 31].

Тематично аббревіатури в текстах романів «Втрачений символ» і «Код да Вінчі» можна об'єднати в кілька категорій. До першої групи належать аббревіатури, які співвідносяться з назвами організацій, відомств, структурних підрозділів тощо. Як правило, назви являють собою складні номінативні утворення, і, відповідно, до цієї групи належать скорочення, утворені шляхом складання початкових букв повнозначних слів, що входять у назву організації.

Наприклад, для досягнення високого рівня достовірності викладення матеріалу в романі «Код да Вінчі» Ден Браун спочатку знайомить читача з назвою організації французькою мовою, пояснює її значення англійською через внутрішню мову головного героя й лише потім наводить французьку аббревіатуру:

“My name is Lieutenant Jerome Collet. Direction Centrale Police Judiciaire”. Langdon paused. The Judicial Police! The DCPJ was the rough equivalent of the U.S. FBI [4, с. 10].

Це лейтенант Жером Колле. Центральне управління судової поліції. Ленгдон роззубився. «Судова поліція?» Центральне управління судової поліції – це приблизно те саме, що у Сполучених Штатах ФБР [5, с. 14].

“Είμαι ο υπαστυνόμος Ζερόμ Κολέ της Κεντρικής Διεύθυνσης της Δικαστικής Αστυνομίας”. Ο Λάνγκτον αιφνιδιάστηκε. Ένας αξιωματικός της Δικαστικής Αστυνομίας; Το σώμα αυτό, απ' ό,τι ήξερε, ήταν κάτι σαν το αμερικανικό FBI [6, с. 16].

Наведені приклади ілюструють два окремих способи відтворення іношомовних аббревіатур. Перша аббревіатура – DCPJ –

є достатньо специфічною, невідомою для масового читача. В обох варіантах перекладу використовується повна назва організації, написання скорочення уникають. Уважаємо це перекладацьке рішення правильним, адже подібні аббревіатури, відомі в межах невеликого географічного простору, можуть викликати сумнів та ускладнити розуміння художнього твору пересічним читачем. Щодо другої аббревіатури – *FBI*, відомої в усьому світі завдяки її медійній популяризації, варто зауважити, що в цьому випадку як україномовний переклад за допомогою скорочення, так і збереження латинських літер у грекомовному варіанті перекладу є однаково правильними способами її відтворення.

У текстах романів Дена Брауна іншомовними виявляються не тільки повні назви організацій та їхні скорочення, а й окремі їхні елементи. Так, назва *the Opus Dei Awareness Network (ODAN)* містить словосполучення латинською мовою – *Opus Dei*, яке являє собою назву католицької організації, створеної в першій третині XX століття в Іспанії.

Sadly, all of these events had helped spawn the new watch group known as the Opus Dei Awareness Network (ODAN) [4, с. 32].

Усі ці сумні випадки частково сприяли утворенню нової організації, що спостерігала за «*Opus Dei*», – її назвали Мережею інформування про «*Opus Dei*» [5, с. 36].

Λυστυχώς, όλα αυτά τα περιστατικά οδήγησαν στη δημιουργία μας νέας ομάδας πολιτικής επαγρύπνησης, γνωστής ως Δίκτυο Πληροφόρησης για το Opus Dei (Opus Dei Awareness Network [6, с. 45].

Обидва тексти перекладу свідчать про те, що адекватний переклад повної назви організації був достатньо складним завданням, тому перекладачі використали зміст словосполучення *the new watch group*, яке в тексті оригіналу виступало як означення до *the Opus Dei Awareness Network*, і відтворили його як частину повної назви організації українською та новогрецькою мовами. При цьому не виникло необхідності зберігати аббревіатуру в текстах перекладу.

Ден Браун широко застосовує загальновідомі скорочення назв організацій, а також структурних підрозділів усесвітньо відомих установ. Підкреслюємо, що подібні аббревіатури нерідко мають стійкі відповідники в мові перекладу, включаючи їх загальноприйняті варіанти. У цьому випадку завданням перекладача є вибір прийнятного саме для нього варіанта. До цієї групи скорочень належить назва Британської телерадіомовної корпорації – *British Broadcasting Corporation*. Зауважимо, коли автор уперше згадає цю організацію, він використовує її повну назву. Наступний приклад ілюструє це твердження:

The central office of the British Broadcasting Corporation (BBC) is in London just west of Picadilly Circus [7, с. 197].

Центральний офіс Британської телерадіомовної корпорації, відомої в усьому світі як *Bi-Bi-Ci*, розташований у Лондоні, на захід від *Пикаділі* [8, с. 194].

Το κεντρικό γραφείο του British Broadcasting Corporation, γνωστή σε όλο τον κόσμο όπως το BBC, βρίσκεται στο Λονδίνο, δυτικά της Picadilly [9, с. 199]

Після первинного використання повної назви Британської телерадіомовної корпорації Ден Браун користується тільки її відомою аббревіатурою.

Абревіатура *PTS* функціонує як визначення до слова *team*. Передавання цього скорочення мовою перекладу вкрай ускладнене. З одного боку, можна припустити, що це скорочення французького словосполучення, оскільки його використовує капітан французької поліції капітан Фаш. З іншого боку, якщо

це англійське скорочення, то йому відповідає кілька повних назв – *Principal Technical Services, Practical Standard Tests*. Перекладачі, виходячи із ситуативного контексту, спираються на його загальний зміст і підшукують відповідний варіант перекладу. Анжела Кам'янець використовує описовий переклад і будує словосполучення навколо його змістового компонента *team*. Христос Капсаліс під час перекладу новогрецькою мовою обирає узагальнений термін *σήμεση* – експертиза, звертаючись до граматичної заміни та узагальнення:

The PTS team found flashback residue from a gun. He fired through the bars [4, с. 36].

Працівники науково-технічного відділу виявили там частинки пороху. Він стріляв крізь ґрати [5, с. 45].

Η Σήμεση εντόπισε ίχνη πυρίτιδας από το όπλο. Ο δράστης πυροβόλησε ανάμεσα από τα κάγκελα [6, с. 50].

Крім ініціальних скорочень, у романі «Втрачений символ» використовуються слова-скорочення, утворені в результаті усічення. Так, наприклад, зустрічається скорочення *lab* (*laboratory*). При перекладі як новогрецькою, так і українською мовами перекладачі користуються повним словом *laboratory*, *εργαστήριο* для передавання англійського *lab*.

Наступна тематична група аббревіатур включає скорочені назви приладів, пристроїв і механізмів, а також методів і прийомів.

Серед скорочень, що входять у цю групу, є аббревіатури, які позначають останні технологічні досягнення. Їх використання робить тексти не тільки переконливими, а й підкреслює сучасність героїв, їхню належність до сучасного високотехнологічного світу. Це такі скорочення, як *GPS* або *MP3*. Ці скорочення допомагають автору локалізувати події в часі, зробити їх сучасними. Перші два увійшли в міжнародне використання й зараз уже досить широко використовуються у зв'язку із широким розповсюдженням нових пристроїв і технологій. Такі скорочення використовуються або самостійно, або в поєднанні з іменником, який безпосередньо позначає пристрій. У той період часу, коли був написаний роман «Код да Вінчі», можливо, що така система, як *GPS*, ще не отримала широкого розповсюдження й тому була знайома небагатьом. Про це свідчить контекст уживання цього скорочення. Тому автор супроводжує його поясненням, яке дає Софі, героїня роману:

"GPS tracking dot", Sophie said. "Continuously transmits its location to a Global Positioning System satellite that DCPJ can monitor" [4, с. 99].

«Спеціальний маячок стеження, – пояснила Софі. – Постійно передає сигнал про пересування об'єкта через супутник Глобальної системи орієнтування на комп'ютер в управлінні судової поліції» [5, с. 84].

"Συνεκνή εντοπισμού GPS", είπε η Σοφί. "Εκπέμπει διαρκώς το στίγμα της σε ένα δορυφόρο του Συστήματος Παγκόσμιου Εντοπισμού τον οποίο χρησιμοποιεί η Κεντρική Διεύθυνση της Δικαστικής Αστυνομίας" [6, с. 97].

Під час перекладу українською мовою, замість аббревіатури *GPS*, перекладач передає її описовим способом для досягнення інформативної рівноцінності тексту оригіналу й тексту перекладу для читача початку двохтисячних років. У перекладі новогрецькою мовою скорочення виступає як інтернаціоналізм, зберігаючи графічну форму.

Решта скорочень, які зустрічаються в текстах обох романів, належать до різних денотативних сфер і можуть бути зведені в одну групу під назвою «*Різне*». До неї належать такі скоро-

чення: PHI, US, PS, а також абрєвіатури, що входять до складу позначень літаків і зброї, наприклад USP 40 (The thirteen-round Heckler and Koch USP 40) [4, с. 108].

Скорочення PHI та PS автор уплігає в мовну гру, яка є частиною дешифрування таємничих явищ, що відбуваються в романі. Автор підсилює атмосферу загадковості, таємничого переплетіння подій у часовому просторі. Анжела Кам'янець, яка переклала твір українською мовою, зберігає англійську абрєвіатуру, однак їй не вдається зберегти гру слів, тому вона супроводжує текст перекладу коментарем, у якому надає роз'яснення задуму автора. Перекладач Христос Капсаліс, навпаки, відмовляється від абрєвіатури, при цьому зберігаючи сенс написаного. Переклад імені за допомогою транскрипції не заважає передаванню основного змісту загадки, а зміна графічної форми підтверджує орієнтованість саме на грекомовного реципієнта. Уважаємо, що подібні перекладацькі підходи до відтворення абрєвіатур повністю відповідають основній меті перекладу художнього твору – передавання змісту й емоційно-експресивного навантаження оригіналу.

Висновки. Наведені приклади яскраво ілюструють своєрідність письменницької манери Дена Брауна, підкреслюють його схильність до таємничості та загадковості, дають змогу простежити певні закономірності й основні способи перекладу абрєвіатур. Перспективою цього дослідження є подальша розробка питань теорії перекладознавства й поширення інтерпретації скорочень як ключового стилеутворювального елемента.

Література:

1. Браун Д. Код да Вінчі : [роман] / Д. Браун. – М. : АСТ, 2005. – 542 с.
2. Комиссаров В.Н. Теория перевода : [учебное пособие для студентов институтов и факультетов иностранных языков] / В.Н. Комиссаров. – М. : Высшая школа, 1990. – 253 с.
3. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение : [учебное пособие] / В.Н. Комиссаров. – М. : ЭТС, 2002. – 424 с.
4. Калинычева Е.В. Структурно-семантические характеристики ЛСГ современных английских глаголов «свечения» : автореф. дисс. ... канд. филол. наук / Е.В. Калинычева. – М. : МГУ, 2002. – 17 с.

5. Карпова О.М. Термины в художественном тексте и писательском словаре / О.М. Карпова // Материалы Международной научно-практической конференции «Коммуникация: теория и практика в различных социальных контекстах – 2002» (Communication Across Differences). – Пятигорск : ПГЛУ, 2002. – Ч. 1. – 2002. – С. 188–190.
6. Кожина М.Н. Стилистика русского языка / М.Н. Кожина. – М. : Просвещение, 1983. – 223 с.
7. Комиссаров В.Н. К вопросу о сопоставительном изучении переводов / В.Н. Комиссаров // Тетради переводчика. – Вып. 7. – М. : Высшая школа, 1970. – С. 46–50.
8. Комиссаров В.Н. Лингвистическое переводоведение в России / В.Н. Комиссаров. – М. : ЭТС, 2002. – 192 с.
9. Комиссаров В.Н. Перевод и интерпретация / В.Н. Комиссаров // Тетради переводчика. – Вып.19. – М. : Высшая школа, 1982. – С. 3–20.

Новицкая О. А. Сокращения в романах Дэна Брауна “The lost symbol” и “The da Vinci code” и их передача при переводе

Аннотация. В статье исследуются закономерности и способы перевода стилиобразующих языковых средств. Проанализированы особенности их употребления в романах автора. Выявлены тематические категории аббревиатур. Выявлено своеобразие художественной манеры писателя.

Ключевые слова: сокращение, акроним, аббревиатура, трансформация, элиминация, перевод, идиостиль, термин, конверсия, графическая форма.

Novitskaya O. Abbreviations in the novels of Dan Brown “The lost symbol” and “The da Vinci code” and their rendering in translation

Summary. The article examines the patterns and ways of translating style forming linguistic resources. The features of the irusein the novels of author are analyzed. The thematic categories of abbreviations are found. The originality of artistic style of the writer is revealed.

Key words: cut, acronym, abbreviation, transformation, elimination, translation, individual style, term, conversion, graphical form.